

בתחילה הביאה המשנה אופנים שבהם מעיקר הדין לא היתה לתובע זכות ליתול כלל, אלא שחכמים תיקנו שישבע ויטול, עתה מביאה משנתנו אופנים שבהם מעיקר הדין היה התובע נוטל ללא שבועה, ואף על פי כן תיקנו חכמים שישבע תחילה: **בְּשֵׁם שְׁאֲמָרוּ חֲכָמִים** (כתובות 18) שאשה **הַפּוֹנְקֶת בְּתוֹכָהּ** – שמודה ששטר כתובתה פרוע במקצה, והבעל או יורשיו טוענים שהכל פרוע, **לֹא תִפְרַע** – לא תגבה **אֵלָּא בְּשִׁבְעָה**, כיון שאף לדבריה אין השטר מוכיח שאין הכתובה פרועה, שהרי היא עצמה מודה שחלקה פרוע, וכן אם עד **אֶחָד מְעִידָה שְׁהָיָא** (הכתובה) **פְּרוּעָה, לֹא תִפְרַע אֵלָּא בְּשִׁבְעָה**, וכן אשה הבאה לגבות כתובתה **מִנְכָּסִים מְשׁוּעָבָדִים** – נכסים שהשתעבדו לכתובתה ומכרם הבעל, **וּמִנְכָּסֵי יְתוּמִים** – או מנכסי יתומים, **לֹא תִפְרַע אֵלָּא בְּשִׁבְעָה** שאין כתובתה פרועה, וכן אמרו שאשה **הַנִּפְרָעֶת שְׁלֵא פְּנֵיו** – שלא בפני הבעל, כגון שהלך למדינת הים, ושלח גט לאשתו, **לֹא תִפְרַע אֵלָּא בְּשִׁבְעָה, וְכֵן** – כשם שחיבו חכמים שבועה בכל האופנים שהובאו לעיל, כך תיקנו חכמים שהיתומים הבאים לגבות את חוב אביהם **לֹא יִפְרְעוּ אֵלָּא בְּשִׁבְעָה**, ואף שאינם יודעים בבירור שאין חוב אביהם פרוע, עליהם להישבע **שְׁבֻעָה שְׁלֵא פְּקִדְנוּ אָבָא** – שלא ציוה לנו אבא בשעת מיתתו שכבר גבה חוב זה, **וְלֹא אָמַר לְנוּ אָבָא קוּדֵם לְכֵן שֶׁהִשְׁטַר פְּרוּע, וְשְׁלֵא מְצִינוּ בֵּין שְׁטָרוֹתָיו שֶׁל אָבָא שׁוֹבֵר שְׁטָרוֹת חוֹב זֶה פְּרוּע, רַבִּי יוֹהָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אָמַר, אֲפִילוּ אִם נוֹלַד בְּשָׁן שֶׁל הַמְלוּחַ לְאַחַר מִיתַת הָאָב, אֵין אֲנוּ אוֹמְרִים שְׁאִינוּ צָרִיךְ לְהִישָׁבַע שֶׁהָרִי בּוֹדֵאֵי לֹא פָקְדוּ אֲבִיו אִם הַחוֹב פְּרוּע, אֲלֹא הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנִזְמַל** – חייב להישבע שלא מצא שובר בין שטרותיו של אביו, ורק אז יכול לגבות. **אָמַר רַבִּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, אִם יֵשׁ עֲדִים שְׁאֲמַר הָאֵב בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ שְׁטָר זֶה אִינוּ פְּרוּע הוּא, נוֹמַל הַיּוֹרֵשׁ שֶׁל הַמְלוּחַ שְׁלֵא בְּשִׁבְעָה.**

המשנה מפרטת עוד מקרים שבהם תיקנו חכמים שבועה: **וְאֵלּוּ נִשְׁבְּעִין שְׁלֵא בְּמַעֲנָה, הַשּׁוֹתֵפִין, וְהָאֲרִיסִין** – המעבדים שדות אחרים, על מנת להתחלק עם הבעלים בתבואה, **וְהָאֲפֹסְרוּפִין** – אפרוסופוסים שנושאים ונותנים בממון בעל הבית. **וְהָאִשָּׁה הַנּוֹשֵׂאת וְהַנּוֹתֵת בְּתוֹךְ הַבַּיִת – שְׁמִינָה אוֹתָהּ בַּעַל הַבַּיִת לַעֲסוֹק בַּמְמוֹנוֹ. וְכֵן הַבַּיִת – אֶחָד מֵהַאֲחִים הַעוֹסֵק בְּנַכְסֵי כָל הָאֲחִים. מִבֵּאֵר הַמְשֻׁנָּה: אָמַר לֹא אֶחָד מֵהַנְּתַבְעִים, כִּגוֹן שׁוֹתֵף אוֹ אֲרִיס וְכַדּוּמָה, מִיָּה אֲתָה מוֹעֲנִינִי, הַשִּׁיב לֹא הַתּוֹבַע, רְצוֹנִי שֶׁתִּשְׁבַּע לִי שְׁלֵא נִטְלַת מִמֶּנִּי מִמּוֹן שְׁלֵא כַּדִּין, תִּיבֵי לְהַשְׁבַּע.**

דין נוסף בענין זה: אם כבר חלקו השותפים והאריסין בממון וכל אחד לקח את חלקו, ובאותה שעה לא נשבעו, אין יכול להשיבועו – את שותפו או את אריסו. אמנם אם נתגלגל לו שבועה ממקום אחר – נתחייב לו לאחר מכן שבועה מחמת עסק אחר שהיה ביניהם, **מְגַלְגֵּלִין עֲלָיו אֵת הַכֵּל – יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעוֹ גַּם עַל טַעֲנַת שְׂמָא שִׁישׁ לֹא עָלִיו מַחֲמַת הַשּׁוֹתֵפּוֹת או הָאֲרִיסוֹת.**

דין נוסף הנוגע לענייני שבועה: **וְהַשְּׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת אֵת הַשְּׁבֻעָה, כְּלוֹמֵר, כִּשֶׁם שֶׁהַשְּׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת אֵת הַמְלוּחַ כִּךְ הִיא מְשַׁמֶּטֶת אֵת חַיִּיב הַשְּׁבֻעָה שֶׁבֵּא מִמֶּנּוּ טוֹעֵן שֶׁכָּבֵר פְּרַע מִקְצַת, וְהַתְּחִיב הַמְלוּחַ לְהִישָׁבַע שְׁבֻעַת מוּדָה בְּמִקְצַת כִּדִּי לְהִיפְטֹר מֵהַסְּכּוֹם שְׁכּוֹפֵר בּוֹ, וְקוּדֵם שֶׁנִּשְׁבַּע עֲבָרָה שְׁמִיטָה, נִפְטֵר מֵהַשְּׁבֻעָה, שֶׁהַשְּׁמִיטָה שְׁמַטָּה אֵת חוֹב הַשְּׁבֻעָה, כִּשֶׁם שֶׁמְשַׁמֶּטֶת אֵת עֵיקַר הַחוֹב.**

נמרא

שנינו במשנה: **כָּל הַנִּשְׁבְּעִין שֶׁבִּתְוֹרָה נִשְׁבְּעִין וְלֹא מִשְׁלֹמִין.**

הגמרא מביאה את המקור לכלל זה. מבארת הגמרא: **מְנַלְן שְׁכַשְׁהִטִּילָה הַתּוֹרָה שְׁבֻעָה כּוּוֹנָתָה שֶׁהַנְּתַבַּע הוּא שִׁישְׁבַע וַיִּפְטֹר, וְלֹא שֶׁהַתּוֹבַע יִשְׁבַע וַיִּטּוֹל, דְּאָמַר קְרָא לַעֲנִין שְׁבֻעַת שׁוֹמֵר שְׁכֵר הַטּוֹעֵן שֶׁהַפֶּחַץ נֹאנֵס שְׁבַעַת ה' תְּהִיָּה בֵּין שְׁנֵיהֶם וְגו' וְלִקַּח בְּעֵלְיוֹ וְלֹא יִשְׁלַם** (שמות כ"ג), והיינו שבעל הפקדון התובע את השומר יקח את השבועה ועל ידי זה השומר לא ישלם, ומשמע שמי שעליו לשלם, והיינו התובע, לו שבועה – עליו מוטל חיוב השבועה.

אֶחָת שְׁבֻעַת הָעֲדוּת – בין שנשבע שבועת העדות לשקר, והיינו שתבעוהו שיעיד עדות הידועה לו, ונשבע לשקר שאינו יודע אותה, **וְאֶחָת שְׁבֻעַת הַפְּקָדוֹן**, שתבעוהו שישביב פקדון שבידו, ונשבע לשקר שאינו בידו, נעשה חשוד בכך להשבע לשקר, **וְאֲפִילוּ אִם נִשְׁבַּע לְשַׁקֵּר שְׁבֻעַת שְׁוֹא** – שבועה לבטלה, ואף שבשבועה זו הוא חוטא רק כלפי הקב"ה ולא כלפי הבריות, מכל מקום אנו חושדים בו שישבע לשקר גם כדי להפסיד ממון לאחרים. וכן אם היה אחד מהן מהחייבים שבועה **מִשְׁחַק בְּקוֹפְיָא**, שמשחק עם חבירו על דעת כן שהמנצח יטול את ממון חבירו, וכיון שאין חבירו נותן את המעות מרצונו הרי הוא בגלל ופסול מדרבנן, **וּמְלִיךָ בְּרִבִּית** – או מלכה בריבית, **וּמִפְרִיְי יוֹנִים** לשם תחרות, **וְסוֹחְרֵי שְׁבִיעִית** – הסוחרים באיסור בפירות הקדושים בקדושת שביעית, שכל אלו עוברים איסורים משום חימוד ממון, וחשודים להשבע לשקר מחמת כן, ובכל אלו תיקנו חכמים שאם התחייב החשוד שבועה לא ישבע בעצמו, אלא **שֶׁפְּגַנְדוּ** – התובע, **נִשְׁבַּע וְנִזְמַל.**

דין נוסף: אם היו שניהן – שני בעלי הדין השורין, **הָזָרָה הַשְּׁבֻעָה לְמִקְוָמָה, דְּכָרִי רַבִּי יוֹסֵי. רַבִּי מֵאִיר אָמַר, יְחַלּוּקוּ, וְיִשְׁלַם הַנְּתַבַּע לְתוֹבַע רַק מִחֲצִית מִתְּבִיעֵתוֹ.**

וְהַחֲנוּנִי עַל פְּנִיקְסוֹ בִּיצַד, לֹא – אין הכוונה שיאמר לו החנוני לבעל הבית **פְּתוּב עַל פְּנִיקְסֵי שְׁאֲתָה תִּיבֵי לִי מֵאֲתִים זֶה, וְיִשְׁבַּע הַחֲנוּנִי וַיִּטּוֹל, שְׁבֹאוּפֵן זֶה וְדֹאֵי לֹא הֵאֱמִינְהוּ חֲכָמִים אֲפִילוּ בְּשִׁבְעוֹהָ, אֵלָּא מְדוּבֵר שֶׁבַע הַבֵּית אָמַר לֹא לְחֲנוּנֵי תֵן לְבָנֵי קִאֲתִים חֲפִיץ, כְּלוֹמֵר, שֶׁלַח לִי עַל יְדֵי בְנִי, וְאִשְׁלַם לְךָ לְאַחַר זְמַן, או שֶׁאֲמַר לֹא תֵן לְפִיזְעֵלִי בְּסִלְעַ מַעוֹת – תֵּן לְהֵם שׁוּיֵי טַלַּע שְׁמוּגִיעַ לְהֵם, בְּמִטְבַּעוֹת קִטְנוֹת שֶׁל מַעֲדָה, וְאֵנִי אִשְׁלַם לְךָ, הוּא – הַחֲנוּנִי אָמַר, תְּתִי לְפִיזְעֵלִים מַעוֹת, וְתוֹבַע אֵת בַּעַל הַבֵּית, וְכֵן – וְהַפּוֹעֵלִים אָמְרִים לֹא נִזְמַלְנוּ, וְתוֹבַעִים מִבַּעַל הַבֵּית אֵת שְׁכֵרָם, הוּא – הַחֲנוּנִי נִשְׁבַּע וְנִזְמַל מִבַּעַל הַבֵּית, וְאָף תֵּן – הַפּוֹעֵלִים נִשְׁבְּעִין וְנִזְמַלִין שְׁכֵרָם מִבַּעַל הַבֵּית.**

מביאה המשנה דעה חולקת: **אָמַר בֶּן נָנִס, בִּיצַד אֵלּוּ וְאֵלּוּ בְּאֵין לִידֵי שְׁבֻעַת שְׁוֹא** – ביצד נאמר ששניהם ישבעו, כשבירור שאחד מהם יתבע לשקר, **אֵלָּא כִךְ הוּא הַדִּין, הוּא – הַחֲנוּנִי נִזְמַל שְׁלֵא בְּשִׁבְעוֹהָ, יְיָ וְנִזְמַלִין שְׁלֵא בְּשִׁבְעוֹהָ.**

המשנה מביאה דין נוסף, שגם הוא עוסק בחנוני ובעל הבית: **אָמַר בַּעַל הַבֵּית לְחֲנוּנִי, תֵּן לִי בְּדִינְךָ פִּירוֹת – פִּירוֹת בְּשׁוּיֵי דִינָר, וְנָתַן לֹא הַחֲנוּנִי אֵת הַפִּירוֹת, וְאָמַר לֹא לְבַעַל הַבֵּית תֵּן לִי אֵת אוֹתוֹ דִּינָר, אָמַר לֹא בַּעַל הַבֵּית, כִּבְרַתְתִּי לְךָ, וְנָתַתָּה בְּאִזְנֵי אֶרְנַק שְׁלִי, וְיִשְׁבַּע בְּעַל הַבַּיִת שְׁנָתָן לֹא אֵת הַפִּירוֹת, וַיִּפְטֹר. אֲבָל אִם אָמַר לֹא בַּעַל הַבֵּית לְחֲנוּנִי תֵן לִי אֵת הַפִּירוֹת שְׁקִנִּיתִי מִמֶּךָ וְשִׁלַּמְתִּי עֲלֵיהֶם, אָמַר לֹא הַחֲנוּנִי, כִּבְרַתְתִּים לְךָ, וְהוֹלְכְתִים לְתוֹךְ בֵּיתְךָ, וְיִשְׁבַּע חֲנוּנִי שֶׁנָּתַן לֹא אֵת הַפִּירוֹת וַיִּפְטֹר.**

רַבִּי יְהוּדָה חוֹלֵק עַל הָאֹפֵן הָרֵאשׁוֹן וְאָמַר, כָּל שֶׁהַפִּירוֹת בִּידוֹ, וְהִינּוּ בַּעַל הַבֵּית שֶׁקִּיבַל אֵת הַפִּירוֹת מֵהַחֲנוּנִי, יְדוּ עַל הַעֲלִיזוֹנָה, וְנוֹטֵל לְלֹא שְׁבֻעָה. וְשִׁמְעָה, מִשּׁוּם שֶׁאֵין דְּרַךְ הַחֲנוּנִי הַמוּכָר שְׁלֵא בַּהֲקַפָּה לִיתֵן אֵת הַפִּירוֹת קוּדֵם שֶׁמִּקְבַּל אֵת הַתְּשׁוּלֹם, וְכִיּוֹן שֶׁהַפִּירוֹת נִמְצָאִים בַּיָּד בַּעַל הַבֵּית, מִסְּתַבְרִים דְּבִרְיוֹ שְׁכֵבֵר נִתֵן לְחֲנוּנִי אֵת הַדִּינָר.

המשנה מביאה דין דומה, שאף בו נחלקו חכמים ורבי יהודה: **אָמַר בַּעַל הַבֵּית לְשׁוֹלְחִנִי – אֲדָם הַפּוֹרֵט מַעוֹת, תֵּן לִי בְּדִינְךָ מַעוֹת – תֵּן לִי פּוֹרוֹטוֹת נְחוּשֶׁת בְּשׁוּיֵי דִינָר, וְאֵתֵן לְךָ דִינָר, וְנָתַן לֹא הַשּׁוֹלְחִנִי אֵת הַמַּעוֹת, וְאָמַר לֹא לְבַעַל הַבֵּית, תֵּן לִי אֵת הַדִּינָר, אָמַר לֹא בַּעַל הַבֵּית נָתַתִּיו לְךָ, וְנָתַתָּה בְּאִזְנֵי אֶרְנַק, וְיִשְׁבַּע בְּעַל הַבַּיִת שֶׁנָּתַן לֹא אֵת הַדִּינָר, וַיִּפְטֹר.**

אם נתן לו בעל הבית את הדינר ואמר לו לשולחני תן לי את המעות, **אָמַר לֹא הַשּׁוֹלְחִנִי, כִּבְרַתְתִּים לְךָ וְהַשְּׁלַכְתָּ לְתוֹךְ בִּיבִיב, וְיִשְׁבַּע הַשּׁוֹלְחִנִי שֶׁנָּתַן לֹא אֵת הַמַּעוֹת, וַיִּפְטֹר. רַבִּי יְהוּדָה חוֹלֵק עַל הָאֹפֵן הָרֵאשׁוֹן וְאָמַר, אֵין דְּרַךְ שׁוֹלְחִנִי לִיתֵן אִיסָר – מִטְבַּע קִטְנָה עַד שְׁיִטּוֹל אֵת הַדִּינָר, וְכִיּוֹן שֶׁנָּתַן הַשּׁוֹלְחִנִי אֵת הַמַּעוֹת לְבַעַל הַבֵּית, מִסְּתַבְרַ שְׁכֵבֵר קִיבַל מִבַּעַל הַבֵּית אֵת הַדִּינָר, וַנִּפְטֹר בַּעַל הַבֵּית לֹא שְׁבֻעָה.**

12 לא כתוב "בעד חייו", אלא "בעד נפשו", הרי הכוונה היא בעד הנפש
 13 ממש, שכדאי לתת כל אשר לו כדי לתקן את הנפש. להלן יסביר
 14 רבנו הזקן את הפסוק שהביא בראשית האגרת "חסדי ה' כי לא
 15 תמנו", ששאל: אם הכוונה
 16 ל"חסדי ה'" – היה צריך
 17 לומר "כי לא תמו"? רבנו
 18 הזקן יסביר שמשמעות
 19 "חסדי ה'" היא אופן נתינת
 20 צדקה בלי הגבלה, ובכך הוא
 21 מסביר מה שכתוב "כי לא
 22 תמנו". ובלשון רבנו הזקן:

אגרת הקדש

ותעניות כראוי לתקן כל הפגמים למעלה. אבל מי שצריך לתקן נפשו עדיין פשיטא דלא גרעה רפואת הנפש מרפואת הגוף שאין כסף נחשב וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו כתיב.

1 בְּסוּפוֹתַי וְתַעֲנוּיֹתַי כְּרָאוּי, – כפי שנדרש, לְתַקֵּן כָּל הַפְּגָמִים
 2 לְמַעַלְתָּ. – ולכפרת עוונותיו אין הוא זקוק לנתינת צדקה, הוא שלא
 3 יבזבו יותר מחומש. אָבֵל מִי שְׁצָרִיךְ לְתַקֵּן נַפְשׁוֹ עֲדֵין – פְּשִׁיטָא –
 4 הרי ברור הדבר, דְּלֹא גָרְעָה
 5 – שלא גרועה רְפוּאַת
 6 הַנֶּפֶשׁ מִרְפוּאַת הַגּוּף,
 7 שְׂאִין כֶּסֶף נֶחֱשָׁב, "וְכֹל
 8 אֲשֶׁר לְאִישׁ יִתֵּן בְּעַד
 9 נַפְשׁוֹ" כְּתִיב³⁶. – לפי
 10 הפירוש הפשוט הכוונה היא:
 11 בעד חייו, אך היות ובפסוק

36. איוב ב, ד.

המשך ביאור למס' שבועות ליום רביעי עמ' א

1 שנינו במשנה: וְאֵלוּ נִשְׁבְּעִין וְנִמְלִין בּו' השכיר.
 2 מבררת הגמרא: מֵאֵי שְׁנָא – במה שונה דינו של שְׂכִיר, דְּתִקְיָנוּ לִיה
 3 רְבָנָן דְּמִשְׁתַּבְּעַ וְשִׁקְלִי – שמחמת כן תיקנו לו חכמים שישבוע ויטול.
 4 מבארת הגמרא: אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׂמוּאֵל, הַלְּבָבוֹת גְּדוּלוֹת שָׁנוּ
 5 כָּאֵן בענין שבועות אלו.
 6 קודם שתבאר הגמרא את דבריו, מבררת הגמרא את משמעות
 7 לשונו. תמדה הגמרא: 'הַלְּבָבוֹת', הֵנִי הַלְּבָבָא נִינְהוּ – וכי שבועות
 8 אלו נאמרו 'הלכה למשה מסיני', כמשמעות הלשון 'הלכות', והרי
 9 אינם אלא תקנת חכמים. הגמרא משנה את נוסח הדברים שנאמרו
 10 בשם שמואל: אֵלָא אִימָא – אמור כך בדברי שמואל, תִּקְנֹת גְּדוּלוֹת
 11 שָׁנוּ כָּאֵן. אף על נוסח זה שואלת הגמרא: הרי מהלשון 'גְּדוּלוֹת'
 12 מְבַלְל דְּאִימָא קְטִינָת – משמע שישנם תקנות קטנות, וקשה, מה
 13 הכוונה בכך, וכי יש תקנות חכמים שהם קטנות ויש שהם גדולות.
 14 אֵלָא אָמַר רַב נְחֵמָן, אָמַר שְׂמוּאֵל, תִּקְנֹת קְבוּעוֹת שָׁנוּ כָּאֵן –
 15 נאמרו כאן תקנות שראוי לקובען, אף שבכך נעקר דין התורה
 16 שהנתבע נשבע ונפטר, כפי שדרשו לעיל מפסוק, ואף שהיה ראוי
 17 להטילה על בעל הבית, שישבע ויפטר כדן התורה, אך עֲקָרְיָה רְבָנָן
 18 לְשִׁבּוּעָה מִפְּעַל הַבֵּית – עקרו חכמים את השבועה הראויה להיות
 19 מוטלת על בעל הבית, וְשִׁדְיָהּ אֲשִׁכִּיר – והטילו אותה על השכיר
 20 שהוא התובע, שישבע ויטול, והטעם שעשו כן הוא מִשּׁוּם כְּדֵי חֵייו
 21 – כדי מחייתו של השכיר, שלא יוכל בעל הבית להשבע ולהפטר,
 22 אלא השכיר ישבע ויטול, ויהיו לו מעות למחירתו.
 23 תמדה הגמרא: וּמִשּׁוּם כְּדֵי חֵייו דְּשִׁכְרִי קְנָסִין לִיה לְבַעַל הַבֵּית –
 24 וכי בשביל מחייתו של השכיר אנו קונסים את בעל הבית שיוכל
 25 שכירו להשבע וליטול ממנו ממון שלא כעיקר הדין. משיבה הגמרא:
 26 כְּעַל הַבֵּית גּוֹפִיָה נִיחָא לִיה דְּמִשְׁתַּבְּעַ שְׂכִיר וְשִׁקְלִי – בעל הבית
 27 עצמו נח לו שאם תהיה הכחשה ביניהם ישבע השכיר ויטול, כִּי הֵיכִי
 28 דְּאִיתְגְּרוּן לִיה הוּעָלִין – כדי שיסכימו פועלים להשכיר עצמם לעבוד
 29 אצלו, שאילו היה הדין שבעל הבית נשבע ונפטר היו פועלים
 30 חוששים להישכר לעבודה, שמא יכפור בעל הבית בשכרם ויפטר
 31 בשבועה.
 32 מקשה הגמרא: אֲדַרְבֵּהּ, שְׂכִיר נִיחָא לִיה דְּלִשְׁתַּבְּעַ כְּעַל הַבֵּית
 33 וְנִפְקַע – לשכיר נח שישבע בעל הבית ויפטר, כִּי הֵיכִי דְּלִיגְרִיָּה כְּעַל
 34 הַבֵּית – כדי שבעל הבית לא יחשוש לשוכרו מחמת שיהשוד בו

35 שיתבע שוב שכרו, וישבע ויטול. מתרצת הגמרא: כְּעַל הַבֵּית עַל
 36 בּוֹרְחִיהָ אָנָּר – בעל הבית בעל כרחו צריך לשכור פועלים למלאכתו,
 37 ואף אם ידע שעלול לשלם פעם שנית על פי שבועתם לא ימנע
 38 מלשוכרם. מקשה הגמרא: והלא שְׂכִיר נִמְי עַל בּוֹרְחִיהָ מִיָּתְנָר – אף
 39 השכיר נשכר למלאכת בעל הבית בעל כרחו, כדי שיהיה לו ממון
 40 להתפרנס ממנו, ואף אם ידיה בעל הבית נאמן להפטר על ידי שבועה
 41 לא ימנע מלהישכר.
 42 הגמרא מבארת את טעם התקנה באופן אחר: אֵלָא, כְּעַל הַבֵּית מְרוּד
 43 כְּפּוֹעָלָיו הוּא, כלומר, יתכן מצב שבעל הבית צריך לשלם לכמה
 44 פועלים, ומחמת טרדתו בא לידי טעות שסבור שנתן לפועל מסויים
 45 ובאמת נתן לפועל אחר, ואף אם נחייבו שבועה יתכן שישבע כפי
 46 טעותו, ולפיכך עקרו חכמים את השבועה מבעל הבית ואמרו
 47 שהשכיר, שאינו טרוד, ישבע ויטול.
 48 מקשה הגמרא: אם אכן מסתבר לנו שבעל הבית הוא הטועה, וְלִיתַב
 49 לִיה בְּלֹא שְׁבּוּעָה – יהא הדין שישלם בעל הבית ללא שבועה כלל,
 50 שאף שבעל הבית טוען ברי שפרע, יש להחשיבו כטוען 'שמא', כיון
 51 שמחמת טרדתו בפועליו בודאי שכח אם פרע או לא, ומדוע תיקנו
 52 חכמים שישבוע השכיר. מתרצת הגמרא: תיקנו כן כְּדֵי לְהַפִּים
 53 –לפייס ולרצות) דְּעֵתוֹ שָׁל כְּעַל הַבֵּית, כיון שהוא סובר שאינו
 54 טועה, אלא נראה לו שבאמת פרע לשכירו, ואם נתקן שיטול ממנו
 55 ללא שבועה יחשוב שנטלו ממנו שלא כדן.
 56 מקשה הגמרא: אם אכן זה טעם השבועה, וְלִיתַב לִיה כְּעַדִּים – יתקנו
 57 חכמים שאין בעל הבית רשאי לפרוע שכר לשכירו אלא בעדים, ואם
 58 יהיה ויכוח ביניהם ולא יהיו עדים שפרעו, יטול השכיר ללא שבועה.
 59 מתרצת הגמרא: מְרִיחָא לִיה מִלְתָּא – יש טורח בדבר, שיצטרך בעל
 60 הבית לחזר אחר עדים בכל פעם שירצה לפרוע שכר לשכירו.
 61 ממשיכה הגמרא ומקשה: וְלִיתַב לִיה מְעִיקְרָא – ויתקנו חכמים שיתן
 62 בעל הבית את השכר לשכיר בבוקר קודם שמתחיל את עבודתו,
 63 ובאופן כזה אין שום חשש, שהרי אם יתבענו בערב לא יהיה נאמן,
 64 שבודאי כבר שילם לו בבוקר. מתרצת הגמרא: שְׁנִינָן רֹצִין בְּהַקְפָּה
 65 – גם בעל הבית וגם השכיר רוצים שהשכר ינתן רק בערב, לאחר
 66 העבודה, בעל הבית רוצה בכך כיון שלפעמים אין לו ממון בבוקר,
 67 והשכיר רוצה שלא יהיו המעות בידו כל היום, כדי שלא יוציאם,
 68 אלא יהיו שמורים לו לערב, לפרנסתו.

לקיש הוא מפני שלא נתבררה לו דעתו בזה, ונחלקו אמוראים בדבר, 60
אִיבָא דְאִמְרֵי – יש שאמרו דמישתא הנה שתי ליה ושתיק ליה – 61
 עסוק היה ריש לקיש בשתייה בזמן שאמר רבי יוחנן דין זה, ולכן שתק, 62
 וקודם שסיים שתייתו יצא רבי יצחק ולא שמע האם נחלק על דברי 63
 רבי יוחנן או לא. **וְאִיבָא דְאִמְרֵי** – יש שאמרו דמישתא הנה שתי 64
 ליה ושתיק ליה – המתין ריש לקיש בשתיקה, שכך היתה דרכו 65
 להמתין מלהשיב על דברי רבי יוחנן עד שיסיים להסביר דבריו היטב, 66
 ובתוך כך יצא רבי יצחק ולא שמע אם נחלק עליו. 67
 הגמרא מביאה דין זה בשרש אמוראים נוספים: **אִתְמַר נְמִי, אִמְרַר רַב** 68
מְנַשְׁיָא בְרַ זְבִיד, אִמְרַר רַב, לֹא שָׁנִי שְׁנֻשְׁבַּע הַשְּׂכִיר וְנוֹטֵל, אֶלְא 69
שְׁשִׁיבְרֵי בְּעֵדִים, אֶבְל שְׁכִירֵי שְׁלֵא בְּעֵדִים, מִתּוֹף שְׁיִבּוֹל לֹמְרַ לֹ 70
לֹא שְׁכִירְתֵיךְ מְעוֹלָם, יְבּוֹל לֹמְרַ לֹ שְׁכִירְתֵיךְ וְנִתְתִי לְךָ שְׁכָרְךָ. 71
אִמְרַר רְמִי בְרַ חַמָּא, בְּמָה מְעוֹלֵיָא הָא שְׁמַעְתָּא – כמה מעולה ויפה 72
 שמועה זו. מקשה הגמרא: **אִמְרַר לִיה רַבָּא לְרַמִּי בְרַ חַמָּא, מֵאִי** 73
מְעוֹלֵיָתָא – מדוע מעולה היא שמועה זו, והלא אם נאמר שנאמן 74
 בעל הבית במיגו, **אִם בְּקִי, שְׁבֻעַת שׁוֹמְרֵינִי דְחַיִּיב רַחֲמָנָא** – שבועת 75
 שומר שכר הטוען שנאנס הפקדון אשר הופקד בידו, שהייתו התורה 76
 להשבע על כך, **הִיבִי מְשַׁפְּחַת לָהּ** – היכן מוצא אתה חיוב שבועה 77
 זו, והלא מתוֹף שְׁיִבּוֹל הַשׁוֹמֵר לֹמְרַ לֹא – [למפקיד] **לֹא הִיוּ דְבָרִים** 78
מְעוֹלָם – לא הפקדת בידי כלום, כך יבול לומר לו אכן הפקדת אמנם 79
נֶאֱמַרְתָּ חֲפְצֵי הַפְּקֻדֹן בִּידֵי, וְנֶאֱמַר בְּמִיגו בְּלֹא שְׁבֻעָה. ומכך שהייתו 80
 התורה בשבועה מבואר שאין להאמין במיגו זה, ואם כן גם בעל 81
 הבית לא יהיה נאמן במיגו שכבר פרע שכן שכיר. 82
 מתרצת הגמרא: שבועת שומרים נאמרה באופן דאפקיד ליה פני 83
 עדים, ואין יכול לטעון שלא הופקד בידו, ולכן אין להאמינו שנאנסו 84
 עד שישבע, שהרי אין לו מיגו. 85
 חזרת הגמרא ומקשה: אף בהפקיד בעדים יהא נאמן בלא שבועה, 86
 שהרי מתוֹף שְׁיִבּוֹל הַשׁוֹמֵר לֹמְרַ לֹא – [למפקיד] **הַחֲזִירְתִּי וְ–**את 87
 הפקדון לך, כך יבול לומר לו, אכן לא החזרתיו אך נאנסו חפצי 88
 הפקדון. 89
 מתרצת הגמרא: שבועת שומרים נאמרה באופן דאפקיד ליה 90
בְּשִׁטְרָא – שכתב השומר שטר למפקיד שהופקד החפץ בידו, וכל זמן 91
 שהשטר ביד המפקיד אין יכול השומר לטעון 'החזרתיו', שאם כן היה 92
 לו ליטול את שטרו מידו, ולכן אין נאמן לטעון נאנסו אלא בשבועה. 93
 מדייקת הגמרא: **מְבַלְל** – מדברי רבא ורמי בר חמא משמע, דתְרַוְיָהוּ 94
סְבִירָא לְהוּ – ששניהם סוברים שהמפקיד אצל חבירו פני עדים 95
אִין צְרִיךְ לְהַחְזִיר לֹא הַפְּקֻדֹן פְּנֵי עֲרִיבִי, וְנֶאֱמַר לְטַעוֹן הַחֲזִירוֹר גַּם 96
בְּלֹא רֵאיהּ. אבל המפקיד בְּשִׁטְרָא, צְרִיךְ לְהַחְזִיר לֹא פְּנֵי עֲרִיבִים, או 97
 שיחזיר המפקיד את השטר לידי השומר, שכל זמן שהשטר ביד 98
 המפקיד אין השומר נאמן לטעון בלא עדים שהחזיר לו את הפקדון. 99
 כפי שיובא להלן, רב ששת מוכיח מברייתא שוף באופן שיש לבעל 100
 הבית מיגו, נתקנה התקנה ששבע השכיר ונטול שכרו. מקדימים 101
 הגמרא: **קְרִי רְמִי בְרַ חַמָּא עֲלֵיהּ דְרַב שִׁשְׁתַּי** – קרא רמי בר חמא על 102
 רב ששת את הכתוב (שמואל א' כ"א י"ג), **וְיָשֵׁם דְּרַב שִׁשְׁתַּי אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** 103
בְּלִבּוֹ, וְנִתְכּוּן רְמִי בְרַ חַמָּא לֹמְרַ, שְׁגַם רַב שִׁשְׁתַּי שֶׁם לִיבּוֹ לְבַרר 104
 ולדקדק בברייתות האם דברי רב ושמואל נכונים, ואכן מצא ברייתא 105
 שיש לדייק מדבריה להיפך מדבריהם. 106
 הגמרא מביאה את קושיית רב ששת: **דְאִשְׁכַּחִיהּ –** [שמצא] **רַב שִׁשְׁתַּי** 107
לְרַבָּה בְרַ שְׁמוּאֵל, אִמְרַר לִיה רַב שִׁשְׁתַּי לְרַבָּה, הִנֵּי מִרַ מִיְדֵי בְּשִׁכְרִי 108
 – האם שנית משנה או ברייתא בדין שבועת שכיר ליטול שכרו. **אִמְרַר** 109
לִיה רַבָּה, אִין תְּנִינָא – אכן שנית ברייתא, שכיר התובע שכרו בְּמִנּוּ 110
 – בזמן הפרעון, והיינו ביום סיום פעולתו, נשבע שזעדין לו קיבל 111
 שכרו, ונִשְׁבַּל שכרו. **בְּיַד** – אימתי נתקנה תקנה זו, דווקא בְּמִנּוּ 112
שְׁאִמְרַר לֹא הַשְּׂכִיר לְבַעַל הַבֵּית שְׁכִירְתֵינִי, וְלֹא נִתְתִי לִי שְׁכָרִי, וְהִלָּה 113
אִמְרַר אַבְן שְׁכִירְתֵיךְ, וְנִתְתִי לְךָ שְׁכָרְךָ, שבזה נשבע השכיר ונטול. 114
אֶבְל אִם אִמְרַר לֹא הַשְּׂכִיר שְׁתִּים קְצָצַת לִי תְמוֹרַת עֲבוֹדַתִּי, וְהִלָּה 115
אִמְרַר לֹא קְצָצַתִּי לְךָ אֶלְא אַחַת, בּוֹזָה לֹא תִקְנוּ חֲכָמִים שִׁישְׁבַע 116
 ויטול, אלא המוציא מְחַבְרֵי, והיינו השכיר המבקש להוציא מבעל 117
 הבית סלע נוספת עֲלֵיו מוטלת הבאת הַרְאָה, וכל שאין מביא עדים 118

מקשה הגמרא: **אִי הִבֵּי** – אם כך, שטרדת בעל הבית גורמת לו 1
 שישכח למי מפועליו פרע, **אִפִּילוּ קְצָצִין נְמִי** – גם באופן שחלוקים 2
 בעל הבית והשכיר כמה קצץ בעל הבית לשכיר תמורת עבודתו, יהא 3
 הדין שנשבע השכיר כמה קצץ לו ויטול, **אֶלְמָה תְּנִינָא** – ומדוע שנינו 4
 בברייתא, **אִם הַאִימֹן אִמְרַר לְבַעַל הַבֵּית שְׁתִּים וְ–**שתי סלעים קְצָצַת 5
 לִי, וְהִלָּה – ובעל הבית אומר, **לֹא קְצָצַתִּי לְךָ אֶלְא אַחַת, הַדִּין הוּא,** 6
שֶׁהַמוֹצִיא מְחַבְרֵי עֲלֵיו מוֹטֵלַת הַבֵּאת הַרְאָה, וְלֹכֵן הַשְּׂכִיר שְׂרוּצָה 7
לְהוֹצִיא מִבַּעַל הַבֵּית סַלַע נוֹסַף צְרִיךְ לְהֵבִיא עֵדִים שִׁיעִידוּ כְדַבְרֵיו. 8
 וכיון שאנו סוברים שבעל הבית טועה, מדוע לא תיקנו חכמים גם 9
 באופן זה שישבע השכיר ויטול. 10
 מתרצת הגמרא: **קְצִיצָה, וְדִאִי מִיְדֵיךְ דְכִיר לִיה** – אין אדם עשוי 11
 לשכוח את השכר שהוא קצץ עם שכירו, ולכן בזה לא תיקנו שיהא 12
 השכיר נאמן בשבועה, אלא עליו להביא ראיה לדבריו. 13
 ממשיכה הגמרא ומקשה: **אִי הִבֵּי, שְׁטַעַם הַתְּקַנָּה הוּא מְפִנֵי שְׁבַעַל** 14
הַבֵּית טְרוֹד בְּפוֹעֲלֵיו, אִפִּילוּ בְּאִוְפֵן שְׁתוּבַע הַשְּׂכִיר אֵת שְׂכָרוֹ מִבַּעַל 15
הַבֵּית לְאַחַר שְׁעָבַר זְמַנּוּ, וְבַעַל הַבֵּית טוֹעֵן שְׂכָר שִׁילָם לֹ, נְמִי – גם 16
 כן יהא הדין שישבע השכיר ויטול, **אֶלְמָה תְּנִינָא** – מדוע שנינו 17
 בברייתא, **עָבַר זְמַנּוּ, וְטוֹעֵן הַשְּׂכִיר שְׁבַעַל הַבֵּית לֹא נִתְּן לֹ אֵת** 18
שְׂכָרוֹ, הִרִי זֶה אִינוּ נִשְׁבַּע וְנִמְנָל. 19
 מתרצת הגמרא: **חֻזְקָה אִין פְּעַל הַבֵּית עוֹבֵר בְּאִיסוֹר פְּלַ תְּלִין,** 20
שְׁנֵאמַר (וּיְקָא י"ט א') **לֹא תְלִין פְּעַלְתָּ שְׂכִיר אַתְּךָ עַד בְּקָר,** וכיון שעבר 21
 זמן פרעונו, נמצא שלדברי השכיר בעל הבית עבר איסור, וכיון שיש 22
 חזקה שאינו עובר באיסור זה המסייעת לטענתו, אין להחמיר בו יותר 23
 מכל כופר ממוין. 24
 מקשה הגמרא: מדוע חזקה זו מועילה להאמינו, **וְהַאֲמַרְתָּ שְׁפַעַל** 25
הַבֵּית טְרוֹד בְּפוֹעֲלֵיו הוּא, וְיִתְכֵן שְׁהוּא טוֹעָה וְסוֹבֵר שִׁילָם, 26
 וממילא אין תועלת בחזקה זו שאינו עובר איסור, שהרי אנו חוששים 27
 שהוא טועה וסובר שבאמת שילם. 28
 מתרצת הגמרא: מה שאנו חוששים שבעל הבית טועה מחמת שהוא 29
 טרוד בפועליו, **הִנֵּי מִיְלִי –** היינו רק מְקַמֵּי דְלִמְמֵי זְמַן חֵיבָא – קודם 30
 שהגיע זמן חיובו, שאם אינו משלם בו עובר על איסור 'בל תלין', 31
אֶבְל כִּי מְמִי זְמַן חֵיבָא – אך כאשר מגיע זמן החיוב, שאם לא ישלם 32
 בו יעבור בבל תלין, **רְמִי אֲנַפְשִׁיהּ וְיִמְדַּבֵּר –** נותן דעתו להזכר האם 33
 כבר שילם, כדי שלא יעבור באיסור בל תלין. 34
 מקשה הגמרא: אמנם לבעל הבית יש חזקה שאינו עובר בבל תלין, 35
 אך כנגד זה יש חזקה לשכיר, **וְכִי שְׁכִיר עוֹבֵר מְשׁוּם בַּל תְּגוּזֵל,** 36
 וכיצד אתה חושדו שהוא תובע את שכרו על אף שכבר קיבלו. 37
 מתרצת הגמרא: **לְנִבִי פְּעַל הַבֵּית אִיבָא תְרִי חֻזְקִי –** ישנם שתי חזקות 38
 המסייעות לטענת בעל הבית, **הָרָא –** אחת, **דְאִין פְּעַל הַבֵּית עוֹבֵר** 39
בְּבַל תְּלִין, וְהָרָא – ואחת, חזקה נוספת, **דְאִין שְׁכִיר מְשַׁחָא אֵת** 40
שְׁכָרֵי, אֵלֵא גוֹבָה אוֹתוֹ מִבַּעַל הַבֵּית מִיד שְׁמִיעַ זְמַנּוּ, וְאֵילוֹ לַגְבִּי 41
הַשְּׂכִיר יֵשׁ אַךְ חֻזְקָה אַחַת הַמְּסִיעֵת לטענתו, והיינו שבדאי אין תובע 42
שכרו ורק שכר קיבלו שהרי עובר בכך על איסור גזל, וכיון שכן, 43
טַעַנַת בַּעַל הַבֵּית עֲדִיפָה, וְלֹכֵן לֹא תִקְנוּ בְּאִוְפֵן זֶה הַתְּקַנָּה שִׁישְׁבַע 44
הַשְּׂכִיר וְיִטוֹל. 45
 הגמרא מבארת שיש אופן שלא נאמרה בו תקנת 'שכיר נשבע ונטול': 46
אִמְרַר רַב נְחֵמָן אִמְרַר שְׁמוּאֵל, לֹא שָׁנִי שְׁנֻשְׁבַּע הַשְּׂכִיר וְנוֹטֵל, אֶלְא 47
כְּשִׁשְׁכְּרוֹ בַעַל הַבֵּית פְּנֵי עֲרִיבִים, וְמַעֲיִדִים הֵם שְׁאִמְרוּ לְשְׂכִיר, עֵשָׂה 48
עֲמִי מִלְאכָה הַיּוֹם וְאִשְׁלָם לְךָ, וְכֵן מַעֲיִדִים שְׁאִבְן עֵשָׂה הַשְּׂכִיר 49
מִלְאכְתּוֹ, אֶבְל אִם שְׁכָרֵי שְׁלֵא פְּנֵי עֲרִיבִים, נֶאֱמַר בַּעַל הַבֵּית לְטַעוֹן 50
שְׂכָר שִׁילָם לֹ, וְפִטוֹר אִף בְּלֹא שְׁבֻעָה, שְׁמִתּוֹף שְׁיִבּוֹל בַּעַל הַבֵּית 51
לֹמְרַ לֹ לֹא שְׁכִירְתֵיךְ מְעוֹלָם, וְיִפְטוֹר, כִּךְ יְבּוֹל לֹמְרַ לֹ, אִכֵּן 52
שְׁכִירְתֵיךְ וְאִלוֹם כְּבַר נִתְתִי לְךָ שְׁכָרְךָ, וְנֶאֱמַר בְּמִיגו זֶה. אִמְרַר לִיה 53
רַבִּי יִצְחָק לְרַב נַחֲמָן, וְיִשְׁכַּר – יפה אמרת, **וְכֵן אִמְרַר רַבִּי יוֹהָנָן כְּדַבְרֵיךְ.** 54
 מבררת הגמרא: **מְבַלְל** – האם מדברי רבי יצחק שגם רבי יוחנן אמר 55
 כן, יש ללמוד דפליגי עֲלֵיהּ וְ– [שחלק עליו] **רִישׁ לְקִישׁ חֲבִירוֹ שֶׁל רַבִּי** 56
יוֹחָנָן וְהַחֻלּוֹק עֲלָיו בְּהַרְבֵּה מִקּוֹמוֹת, שְׁאִילוֹ הַסְּכִים לְדַבְרֵיו, הִיהָ לְרַבִּי 57
יִצְחָק לֹמְרַ כֵּן גַּם מְשֻׁמוֹ שֶׁל רִישׁ לְקִישׁ. 58
 משיבה הגמרא: אין לדייק כן, שמה שלא הזכיר רבי יצחק דברי ריש 59

1 שקצץ לו שתים, נאמן בעל הבית שלא קצץ אלא אחת.
 2 מדייק רב ששת: **הָא מְדַסִּיפָא בְּרֵאָיָה הָיִי** – והלא מכך ששנינו בדין
 3 האמור בסיפא שאין השכיר נוטל עוד סלע אלא בראיה, משמע שמה
 4 ששנינו ב**רֵיִשָּׁא** שאם טוען בעל הבית שכבר נתן לו שכרו, הדין הוא
 5 שנשבע השכיר ונוטל שכרו, היינו **פְּלֵא רֵאָיָה**, והיינו שדי בשבועה

לחוד, ואין צריך להביא עדים ששכרו בעל הבית ועשה מלאכתו,⁶
 שאם לא כן, גם ברישא היה צריך התנא להזכיר שעל השכיר להביא⁷
 ראיה, ומבואר שלא כדברי רב ושמואל שהעמידו משנתינו דווקא⁸
 בשכרו בעדים.⁹
 דוחה הגמרא: **אָמַר רַב נְחֶמְיָן בַּר יִצְחָק**¹⁰